

POSTANOWIENIE

Dnia 3 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szczepaniec

w sprawie z wniosku B. C.

przy udziale T. M., W. M., J. G., A. G., P. G., M. S., A. B., E. S., L. S., J. T., D. B., J. B., M. M., Z. M.

o stwierdzenie nabycia spadku po J. B., W. B. i J. B.1 oraz ustalenie dziedziczenia co do gospodarstwa rolnego położonego w K., M.

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 3 listopada 2023 r.

na skutek skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od postanowienia Sądu Rejonowego w Sandomierzu z 15 listopada 2001 r., I Ns 549/01

- 1. odrzuca skargę nadzwyczajną;**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Prokurator Generalny powołując się na art. 89 § 1 i 2 w zw. z art. 115 § 1 i 1 a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2021, poz. 1904; dalej: u.SN) z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Sandomierzu z 15 listopada 2001 r., I Ns 549/01 o stwierdzeniu nabycia spadku po J.B. zmarłej [...], W.B. zmarłym [...] i J.B.1 zmarłym [...] oraz ustalenie dziedziczenia co do gospodarstwa rolnego położonego w K i M.

Przedmiotowe orzeczenie zostało zaskarżone w części, tj. w przedmiocie pkt. 2 i pkt. 4 w zakresie w jakim z kręgu spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne po J.B. i W.B. wyłączono E.B.

Prokurator Generalny powołując się na art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN zaskarżonemu postanowieniu zarzucił:

1. naruszenie zasady ochrony zaufania obywateli do Państwa, pewności i działania w granicach i na podstawie prawa oraz sprawiedliwości społecznej określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) objętych zasadą demokratycznego państwa prawnego określoną w art. 2, a stanowiącą konieczne dopełnienie pozostałych zasad, w tym zasady prawa do dziedziczenia, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak i wyrażonego dyspozycją art. 45 ust. 1 prawa do sądu, poprzez wydanie w dniu 15 listopada 2001 r. postanowienia sygn. I Ns 549/01 w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku, z pominięciem spadkobiercy E.B., a zaistniała sytuacja stworzyła stan niepewności prawnej, w ramach którego zainteresowany pozbawiony został legitymacji do jednoznacznego i nie budzącego wątpliwości potwierdzenia nabycia uprawnień spadkowych, co w istocie skutkowało pozbawieniem możliwości realizacji uprawnień majątkowy nabytych na podstawie dziedziczenia,
2. rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 k.p.c. w zw. z art. 670 § 1 k.p.c., w następstwie czego doszło do wydania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku bez przeprowadzenia rzetelnego postępowania dowodowego i w konsekwencji braku ustalenia pełnego kręgu spadkobierców,
3. rażące naruszenie prawa materialnego, a to art. 1059 § 1 pkt. 1 i 3 k.c. w jego brzmieniu nadanym ustawą z dnia 26 października 1971 r. zmieniającą ustawę kodeks cywilny (Dz.U. 1971.27.252) poprzez błędne ustalenie, że w chwili otwarcia spadku po J.B. zmarłej w dniu [...], E.B. nie prowadził innego gospodarstwa rolnego, ani nie pracował w gospodarstwie rolnym matki, a tym samym uznanie, że nie był on uprawnionym do

dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład masy spadkowej po wymienionej,

4. rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 1059 § 1 pkt. 3 k.c. w jego brzmieniu nadanym ustawą z dnia 26 marca 1982 r. o zmianie ustawy kodeks cywilny oraz o Uchyleniu ustawy o uregulowaniu własności gospodarstwa rolnych (Dz.U. 1982.11.81) poprzez zaniechanie poczynienia ustaleń, co do pozyskanej, w toku postępowania, informacji, iż w chwili otwarcia spadku po W.B. zmarłym w dniu [...], E.B. posiadał II grupę inwalidzką, która w rozumieniu ówczesnego brzmienia § 7 ust. 1 pkt. 2 w z w. § 7 ust. 3 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1964 r. w sprawie przenoszenia własności gospodarstw rolnych, znoszenia własności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (Dz.U.1983.86.j.t.) - przyjmowała, iż wymieniony był trwale niezdolny do pracy, a w następstwie tych zaniechań przyjęcia, iż E.B. nie był uprawnionym do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po W.B.

Prokurator Generalny wniósł o uchylenie pkt. 2 i pkt. 4 zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w Sandomierzu sygn. I Ns 549/01 i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Sandomierzu z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania wywołanych skargą nadzwyczajną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna podlegała odrzuceniu.

Zgodnie z art. 95 pkt 1 u.SN w zakresie nieregulowanym przepisami ustawy o Sądzie Najwyższym do skargi nadzwyczajnej, w tym postępowania w sprawie tej skargi, stosuje się w zakresie spraw cywilnych przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego dotyczące skargi kasacyjnej, z wyłączeniem art. 398⁴ § 2 k.p.c. oraz 398⁹ k.p.c., określających obowiązek zamieszczenia w skardze wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienia, a także instytucji tzw. przedsądu.

Wobec powyższego wymagania konstrukcyjne skargi nadzwyczajnej statuuje art. 398⁴ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem skarga nadzwyczajna powinna zawierać: (1) oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części; (2) przytoczenie podstaw skargi nadzwyczajnej i ich uzasadnienie; (3) wniosek o uchylenie lub zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany. Należy mieć jednak na względzie, że warunkiem obligatoryjnym przy wnoszeniu jakichkolwiek środków zaskarżenia (zwyczajnych jak: zażalenie, czy apelacja oraz nadzwyczajnych: jak skarga kasacyjna, czy skarga nadzwyczajna) jest istnienie substratu zaskarżenia, a w postępowaniu skargowym zainicjowanym przez Prokuratora Generalnego ten warunek nie został spełniony.

Zważyć bowiem należy, że Sąd Rejonowy w Sandomierzu postanowieniem z 15 listopada 2001 r., I Ns 549/01 w pkt. 2 i 4 ustalił krąg spadkobierców po J.B. zmarłej [...] w K i W.B. zmarłym [...], którzy dziedziczyli gospodarstwo rolne położone w K wchodzące w skład spadku i nie uwzględnił w nim jako spadkobiercy E.B. Jak wynika z uzasadnienia tego postanowienia sporządzonego w trybie art. 92 u.SN, już po wniesieniu skargi nadzwyczajnej przez Prokuratora Generalnego, zdaniem Sądu Rejonowego w Sandomierzu E.B. nie spełnił wymogu dziedziczenia gospodarstwa rolnego określonego w art. 1059 § 1 pkt 1 i 3 kc gdyż pracował zawodowo w H, a jego praca w spadkowym gospodarstwie rolnym miała jedynie charakter dorywczy, innego gospodarstwa rolnego nie prowadził.

Zarówno doktryna, jak i orzecznictwo Sądu Najwyższego wyrażają zgodnie zapatrywanie, że warunkiem dopuszczalności zaskarżenia każdego orzeczenia jest to, by orzeczenie istniało nie tylko faktycznie, ale także z prawnego punktu widzenia (T. Ereciński, *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2009; *Orzeczenia nieistniejące w cywilnym postępowaniu odwoławczym*, „NP” 1991, nr 13, s.79; Wiśniewski T. [w:] T. Ereciński (red.), *System prawa procesowego cywilnego. Środki zaskarżenia*, t. III cz. 1). Sąd Najwyższy w postanowieniu z 28 maja 1998 r., III CKN 409/98 orzekł, że środki zaskarżenia wnoszone od orzeczeń nieistniejących (*sententia non existens*) podlegają odrzuceniu jako pozbawione substratu zaskarżenia (tak też postanowienia Sądu Najwyższego

z: 21 lutego 2003 r., III CZP 84/02; 25 stycznia 2001 r., III CKN 1382/00; 14 grudnia 2011 r., I CSK 138/11; 13 sierpnia 2015 r., I CZ 58/15).

Odnosząc się do innych kwestii formalnych skargi nadzwyczajnej wywiezionej przez Prokuratora Generalnego, Sąd Najwyższy wskazuje, że skarga zasługiwała na odrzucenie także z uwagi na brak korelacji zakresu zaskarżenia i wniosków skargi. Skarżący wskazał, że zaskarża orzeczenie sądu a quo w części, tj. w zakresie, w którym w kręgu spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne po J.B. i W.B. wyłączono E.B., natomiast zawnioskował o uchylenie tego orzeczenia w części, w której sąd stwierdził, że wchodzące w skład spadku po J.B. gospodarstwo rolne położone w K na podstawie ustawy nabyły dzieci: M.G., K.S., J.B.1, W.B. po 1/4 jednej czwartej/ części spadku każde z nich, a wchodzące w skład spadku po W.B. gospodarstwo rolne położone w K na podstawie ustawy nabyli żona I.B. 3/6/ trzy szóste/ części spadku i rodzeństwo: M.G., K.S., J.B.1 po 1/6/ jednej szóstej/ części spadku każde z nich i przekazanie sprawy w tej części do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Sandomierzu. Mając na względzie okoliczność, że nie jest możliwe skuteczne zaskarżenie orzeczenia nieistniejącego, to w konsekwencji wniosek skargi nadzwyczajnej w jakimkolwiek brzmieniu nie mógłby zostać uwzględniony przez Sąd Najwyższy.

Zgodnie z przepisem art. 95 pkt 1 u.SN, w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy do skargi nadzwyczajnej, w tym postępowania w sprawie tej skargi, stosuje się w zakresie spraw cywilnych przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r.- Kodeks postępowania cywilnego dotyczące skargi kasacyjnej, z wyłączeniem art. 398⁴ § 2 k.p.c. oraz art. 398⁹ k.p.c. Oznacza to, że do skarg nadzwyczajnych zastosowanie mają przepisy ogólne określające wymogi formalne tego środka zaskarżenia. Dotyczy to również przesłanki prawidłowego określenia zakresu żądania.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym skarg kasacyjnych wskazuje się, że wadliwe sformułowanie wniosków skargi prowadzi do ich odrzucenia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 24 lutego 2021., II CSK 76/20, 24 kwietnia 2013 r., III CSK 77/13 i z 10 kwietnia 2013 r., III CSK 64/13). Przyjmuje się bowiem, że brak korelacji pomiędzy wskazanym w skardze kasacyjnej zakresem zaskarżenia, treścią wniosków skargi kasacyjnej

i treścią zarzutów należy traktować jako niespełnienie przez skargę kasacyjną jej warunków konstrukcyjnych, o których mowa w art. 398⁴ § 1 k.p.c., co uzasadnia odrzucenie skargi kasacyjnej na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c., bez możliwości uzupełnienia tego braku (tak też: postanowienia Sądu Najwyższego z: 11 grudnia 2014 r., III CZ 54/14; 2 kwietnia 2014 r., IV CZ 14/14).

Z tych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN odrzucił skargę nadzwyczajną wniesioną przez Prokuratora Generalnego, jako niedopuszczalną z innych przyczyn.

[M.L.]

[ms]